Üslup, Anlatım Biçimleri ve Düşünceyi Geliştirme Yolları

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Üslup:** Yazarın dili kullanma, düşüncesini anlatma biçimidir; yazardan yazara, türden türe, dönemden döneme değişir. Sözcük seçimi, cümle yapısı, söz sanatları, anlatım biçimleri üslubu oluşturur. Yaygın nitelemeler: **yalın** (süssüz, kısa), **süslü** (sanatlı, uzun cümleli), akıcı, sürükleyici, **şiirsel**, eleştirel, **mizahi/ironik**.
- **Öznel anlatım** kişisel görüş, duygu ve yorum içerir; kanıtlanamaz ("bence, en güzel, sıkıcı"). **Nesnel anlatım** kanıtlanabilir, kişiden kişiye değişmeyen bilgi verir. Biyografi, haber, bilimsel metin nesnel; şiir, deneme, anı öznel anlatıma yakındır.
- **Anlatım biçimleri: Öyküleyici** (olayları zaman sırasıyla anlatır, eylem ön planda), **betimleyici** (bir varlığı ya da ortamı sözcüklerle resmeder, duyulara seslenir), **açıklayıcı** (bilgi verir, öğretir), **tartışmacı** (bir görüşü savunur, karşı görüşü çürütmeye çalışır).
- **Düşünceyi geliştirme yolları:** tanımlama, örneklendirme, karşılaştırma, benzetme, tanık gösterme (alıntı), sayısal verilerden yararlanma.
- **Açık ileti** metinde doğrudan söylenen mesajdır; **örtük ileti** sezdirilir, okurun çıkarım yapması gerekir. Bir metnin ana düşüncesi çoğu zaman bu iletilerden çıkarılır.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Anlatım biçimlerini tanımlarıyla eşleştiriniz.
1. öyküleyici 2. betimleyici 3. açıklayıcı 4. tartışmacı
a) Bir görüşü savunur, karşıt görüşü çürütmeye çalışır.
b) Bir konuda bilgi verir, öğretir.
c) Olayları zaman sırası içinde anlatır.
ç) Bir varlığı ya da ortamı ayırt edici özellikleriyle sözcüklerle resmeder.

2 "Liman sabahın ilk ışıklarıyla uyanıyordu. Balıkçı teknelerinin mavi-beyaz boyaları suya titrek gölgeler düşürüyor, martılar paslı vinçlerin tepesinde çığlık çığlığa dönüyordu. Rıhtımın taşlarından tuz ve mazot kokusu yükseliyordu."
Bu parçada ağırlıklı olarak hangi anlatım biçimi kullanılmıştır?
A) Açıklama B) Tartışma C) Öyküleme D) Diyalog E) Betimleme

3 "Sabah erkenden yola çıktık. Öğleye doğru köprünün yıkıldığını gördük, dereyi yürüyerek geçmek zorunda kaldık. Akşam köye vardığımızda bütün ayakkabılarımız çamur içindeydi."
Bu parçada ağırlıklı olarak hangi anlatım biçimi kullanılmıştır?
A) Betimleme B) Açıklama C) Tartışma D) Öyküleme E) Tanık gösterme

4 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Öznel yargılar kişiden kişiye değişebilir.
( ) "Ankara, Türkiye'nin başkentidir." cümlesi öznel bir yargıdır.
( ) Üslup, yazarın dili kullanma biçimidir.
( ) Örtük ileti metinde açıkça ve doğrudan söylenir.

5 Aşağıdaki cümleleri **öznel (Ö)** ya da **nesnel (N)** olarak işaretleyiniz.
( ) Kitap, 2019 yılında basılmıştır.
( ) Romanın sonu gereğinden fazla uzatılmış.
( ) Yazar, eserini üç bölüme ayırmıştır.
( ) Bu şiir, dilimizin en içten şiirlerinden biridir.

6 Aşağıdakilerden hangisi bir **düşünceyi geliştirme yolu** değildir?
A) Örneklendirme B) Kafiye C) Tanımlama D) Tanık gösterme E) Karşılaştırma

7 "Deniz, gökyüzünün yere düşmüş bir parçası gibiydi." cümlesinde hangi düşünceyi geliştirme yolu kullanılmıştır?
A) Benzetme
B) Sayısal verilerden yararlanma
C) Karşılaştırma
D) Tanık gösterme
E) Tanımlama

8 "Kapıyı açtı. Oda boştu. Masada bir not vardı: "Döneceğim." Kâğıdı katladı, cebine koydu, pencereyi kapattı."
"Güneş, lacivert gecenin eteklerinden sızan bir altın nehri gibi ufka dökülürken, ruhumun gizli bahçelerinde binlerce solgun gül yeniden ve yeniden açıyor, her biri bir hatıranın ince kokusunu rüzgârın kanatlarına emanet ediyordu."
Bu iki parçanın üslubunu birer sözcükle nitelendiriniz ve birer gerekçe yazınız.

9 "Kumullar, rüzgârın taşıdığı kum tanelerinin bir engele takılarak birikmesiyle oluşur. Rüzgârın sürekli aynı yönden estiği yerlerde kumulların biçimi de bu yöne göre şekillenir. Bu nedenle kumullara bakarak bölgedeki hâkim rüzgâr yönü tahmin edilebilir."
Bu parçada ağırlıklı olarak hangi anlatım biçimi kullanılmıştır?

A) Betimleme B) Öyküleme C) Diyalog D) Tartışma E) Açıklama

10 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **tanık gösterme** yoluna başvurulmuştur?

A) Kasabamızdaki kitapçının satışları geçen yıl yüzde on arttı.
B) Şehir kütüphaneleri, köydekilerden daha kalabalıktır.
C) Bir filozofun dediği gibi "İnsan, alışkanlıklarının toplamıdır."; bu yüzden küçük alışkanlıklar büyük sonuçlar doğurur.
D) Kitaplar, zihnin açılan pencereleridir.
E) Okuma alışkanlığı, düzenli okumanın süreklilik kazanmasıdır.

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 "Bazıları, ekranlardan okumanın kitabın yerini tamamen alacağını söylüyor. Oysa kâğıt kitabın dokusu, kokusu, sayfaların arasına bırakılan notlar okurla kitap arasında başka bir bağ kurar. Üstelik birçok araştırma, uzun metinlerin kâğıttan daha iyi anlaşıldığını gösteriyor. Öyleyse kitabın sonunu ilan etmek için henüz çok erken."
Bu parçanın anlatım biçimi ve kullanılan düşünceyi geliştirme yolu hangi seçenekte birlikte verilmiştir?

A) Öyküleme – karşılaştırma
B) Öyküleme – benzetme
C) Betimleme – sayısal veri
D) Tartışma – tanık gösterme (araştırmalara dayanma)
E) Açıklama – tanımlama

12 "Kasabanın meydanındaki saat kulesi 1911'de yapılmıştır. Kulenin yüksekliği on sekiz metredir. Bence kasabanın en zarif yapısı bu kuledir; akşamüstü güneş vurduğunda taşları insanın içini ısıtan bir renge bürünür."
Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi **doğrudur**?

A) İlk cümle öznel, diğerleri nesneldir.
B) İlk iki cümle nesnel, son cümle özneldir.
C) Bütün cümleler nesneldir.
D) Bütün cümleler özneldir.
E) Yalnızca ikinci cümle özneldir.

13 Bir biyografi yazarı, aşağıdaki cümlelerden hangisini kullanırsa türün **nesnellik** ilkesinden en çok uzaklaşmış olur?

A) Şairin bu kitabı, bugüne kadar yazılmış en büyüleyici eserdir.
B) Şair, 1873 yılında İstanbul'da doğdu.
C) İlk şiiri on yedi yaşındayken bir dergide yayımlandı.
D) Bir süre öğretmenlik yaptı, ardından gazeteciliğe geçti.
E) Hayatı boyunca dört şiir kitabı yayımladı.

14 "Deneme ile makale arasında belirgin farklar vardır. Makale bir düşünceyi kanıtlamaya çalışır, deneme ise kanıt kaygısı taşımaz. Makalede resmî bir dil, denemede samimi bir dil kullanılır."
Bu parçada hangi düşünceyi geliştirme yolu kullanılmıştır?

A) Karşılaştırma
B) Sayısal verilerden yararlanma
C) Benzetme
D) Örneklendirme
E) Tanık gösterme

15 Aşağıdakilerin hangisinde **örtük ileti** vardır?

A) Kitap okumak insanın dünyasını genişletir.
B) Yaşlı adam, oğlunun gönderdiği kartpostalı yıllardır aynı yerde, aynı açıda tutuyordu.
C) Yaşlı adam oğlunu çok özlediğini söyledi.
D) Doğaya saygı göstermeliyiz.
E) Okul yarın saat dokuzda açılacak.

16 "Aynı konuyu iki yazar anlatsa iki farklı metin çıkar." yargısını **üslup** kavramıyla ilişkilendirerek iki cümleyle açıklayınız.

17 "İlimizde ormanlık alanlar toplam arazinin yaklaşık dörtte birini kaplar. Bu oran komşu illere göre düşük olsa da son yıllarda ağaçlandırma çalışmalarıyla artış göstermiştir."
Bu parçada kullanılan düşünceyi geliştirme yolları aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Tanık gösterme – örneklendirme
B) Tanımlama – benzetme
C) Tanımlama – tanık gösterme
D) Benzetme – karşılaştırma
E) Sayısal verilerden yararlanma – karşılaştırma

18 Mizahi ve eleştirel üslup için aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

A) Tezat ve söz oyunlarına başvurabilir.
B) Güldürürken düşündürmeyi amaçlayabilir.
C) Olayları duygusuz, hiçbir yorum katmadan aktaran bir anlatımı ifade eder.
D) Abartı ve ironiden yararlanabilir.
E) Toplumsal aksaklıkları hedef alabilir.

19 "Kitaplık, bir evin hafızasıdır. Örneğin dedemin kitaplığındaki sararmış romanlar onun gençliğini, kenar notları da o yılların düşüncelerini anlatır."
Bu parçada aşağıdakilerden hangileri kullanılmıştır?
I. Tanımlama
II. Örneklendirme
III. Sayısal verilerden yararlanma

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) II ve III

20 Aşağıdakilerin hangisinde betimleme **gerçekçi (nesnel)** değil, **izlenimci (öznel)** bir yaklaşımla yapılmıştır?

A) Köşede ahşap bir dolap ve iki sandalye vardı.
B) Duvarlar açık gri boyanmıştı.
C) Tavanda tek bir lamba asılıydı.
D) Odanın loşluğu, içimdeki kederin rengini taşıyor gibiydi.
E) Oda dört metre uzunluğunda, iki pencereliydi.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 (I) Şehrin eski çarşısı, sabahları bakırcıların çekiç sesleriyle uyanırdı. (II) Bu çarşı 17. yüzyılda kurulmuştur. (III) Bence şehrin kalbi hâlâ bu dar sokaklarda atıyor. (IV) Çarşıdaki dükkân sayısı son otuz yılda yarı yarıya azaldı. (V) Yine de her sabah kepenkler açıldığında, sanki zaman geri dönüyor.
Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

A) IV. cümlede sayısal veriden yararlanılmıştır.
B) III. cümle öznel bir yargıdır.
C) II. cümle nesnel bir yargıdır.
D) I. cümlede betimleyici bir anlatım vardır.
E) IV. cümlede benzetmeye başvurulmuştur.

22 "Bir yazar düşünün: Cümleleri kısa, sözcükleri gündelik, betimlemeleri neredeyse yok. Okur, olayların çıplak akışını takip eder; duyguyu kimse söylemez ama her satırın altında sezilir."
Bu parçada sözü edilen yazarın üslubu için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Betimlemelere çok geniş yer vermektedir.
B) Duygularını açıkça ve coşkuyla dile getirmektedir.
C) Yalın bir anlatımla örtük duygu aktarımı yapmaktadır.
D) Uzun, girift cümleler kurmaktadır.
E) Süslü ve sanatlı bir dil kullanmaktadır.

23 "Sanat eseri, sanatçının ruhundan kopup gelen bir çığlık değildir yalnızca; onun yaşadığı çağın da sesidir. Tanzimat'ın yazarları gazetelerde halkı eğitmeye çalışırken, Servet-i Fünun sanatçıları baskı altında kendi iç dünyalarına kapandılar. Demek ki eser, sanatçının hem kişiliğinden hem de zamanından izler taşır."
Bu parçanın düşünce akışıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi **söylenebilir**?

A) Karşıt iki görüş tartışılmış, hiçbirine üstünlük tanınmamıştır.
B) Bir mekân ayrıntılı olarak betimlenmiştir.
C) Yalnızca sayısal verilerle bir iddia kanıtlanmıştır.
D) Bir yargı ortaya konmuş, örneklerle desteklenmiş ve sonuç cümlesiyle pekiştirilmiştir.
E) Bir olay zaman sırasına göre öykülenmiştir.

24 Aşağıdaki parçaların hangisinde **tartışmacı** anlatım kullanılmıştır?

A) Mektubunu aldım, çok sevindim; bu yaz mutlaka sana geleceğim.
B) Kimileri çocuklara erken yaşta telefon verilmesini zararsız bulur. Oysa uzmanlar, ekran başında geçen sürenin dikkat süresini kısalttığını vurguluyor. Bu durumda telefonun zararsız olduğunu söylemek pek mümkün değil.
C) Vapur iskeleye yanaştığında yolcular birbirini itmeye başladı, ardından kalabalık yavaş yavaş dağıldı.
D) Ağacın gövdesi yosunlarla kaplıydı; dallarından sarkan sarmaşıklar yere kadar iniyordu.
E) Kargalar, alet kullanabilen zeki kuşlardandır; dal parçalarıyla ağaç kovuklarındaki böcekleri çıkarabilirler.

25 Aşağıdaki nesnel cümleyi **öznel** bir cümleye, öznel cümleyi de **nesnel** bir cümleye dönüştürünüz.
a) "Köprü 1973 yılında açıldı."
b) "Bu şehrin en sıkıcı mevsimi kıştır."

26 Bir öğrenci, okuduğu romanın üslubunu şöyle not etmiştir:
• Uzun ve iç içe geçmiş cümleler
• Resim ve musiki terimlerine sık başvuru
• Mekânların ışık, renk ve sesle ayrıntılı betimlenmesi
• Kahramanların iç dünyasına dönük bir anlatım
Bu notlara göre romanın üslubu için aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

A) Gündelik konuşma dilini yansıtan kısa ve yalın cümlelerle kurulmuştur.
B) Sanatlar arası ilişkiden yararlanır.
C) Şiirsel bir dile sahiptir.
D) Psikolojik derinliğe önem verir.
E) Betimlemeye geniş yer verir.

27 "Otuz yıldır aynı köşede simit satan Hüsnü Amca, geçen hafta tezgâhını kapattı. Mahallenin çocukları yine her sabah o köşeden geçiyor; bazıları farkında olmadan hâlâ elini cebine atıyor."
Bu parçanın örtük iletisi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mahallede yeni bir fırın açılması gerektiği
B) Alışkanlıkların ve insanlara duyulan bağlılığın, onlar gittikten sonra da sürmesi
C) Hüsnü Amca'nın başka bir şehre taşınması
D) Simit satmanın zor bir iş olması
E) Çocukların sabahları okula geç kalması

28 Aşağıdakilerin hangisinde düşünceyi geliştirme yolu **yanlış** belirtilmiştir?

A) "Ünlü bir düşünürün dediği gibi, bilgi paylaştıkça çoğalır." → Tanık gösterme
B) "Ülkedeki kütüphane sayısı on yılda iki katına çıktı." → Sayısal verilerden yararlanma
C) "Köy hayatı sakindir, şehir hayatı ise telaşlıdır." → Karşılaştırma
D) "Arı, bal yapan ve kovanlarda yaşayan bir böcektir." → Tanımlama
E) "Şehirler büyüdükçe insanlar yalnızlaşıyor." → Tanık gösterme

29 "Yaşlı çınar, meydanın ortasında bir bekçi gibi durur. Gövdesi o kadar kalındır ki beş çocuk el ele verse ancak sarabilir. Kasabanın kayıtlarına göre ağaç 1860'larda dikilmiştir. Bir gün belediye onu kesmeye kalktığında bütün kasaba meydana toplanmış, ağacın çevresinde sabaha kadar beklemişti."
Bu parçada aşağıdaki anlatım biçimi ve düşünceyi geliştirme yollarından hangisine **başvurulmamıştır**?

A) Tartışmacı anlatım
B) Öyküleme
C) Betimleme
D) Sayısal verilerden yararlanma
E) Benzetme

30 Okulunuzun bahçesini önce **betimleyici**, sonra **açıklayıcı** anlatımla ikişer cümleyle anlatınız.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**